

Voorstel Algemeen Bestuur

Sector/afdeling	Sector Bedrijfsondersteuning	ID-nummer	WBL-1581137097-1245
Indiener	Directie WBL	Portefeuillehouder	Leden van het Dagelijks Bestuur
Onderwerp	Ontwerp Meerjarenraming 2024–2033 en ontwerp Begroting 2024		
Datum vergadering	27 maart 2023	Agendapunt nr.	3.2

Voorstel

- Gelet op de door Waterschap Limburg nog uit te brengen zienswijze kennis te nemen van de bijgevoegde ontwerp Meerjarenraming (MJR) 2024-2033 + ontwerp Begroting 2024;
- Gelet op de door Waterschap Limburg nog uit te brengen zienswijze kennis te nemen van het voorstel om de waterschapsbijdrage voor het jaar 2024 vast te stellen op € 110,1 miljoen;
- In te stemmen met een structurele formatie-uitbreiding van 2,0 Fte per 2024 gerelateerd aan het professionaliseren van functioneel beheer;
- In te stemmen met het door het Dagelijks Bestuur voorleggen van zowel de ontwerp MJR 2024-2033 als de ontwerp Begroting 2024 aan het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg. Dit conform het gestelde in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

WBL achtergrond en historie

WBL bestaat dit jaar 50 jaar. Een jaar waarin WBL graag terugkijkt naar wat allemaal bereikt is als organisatie. In die 50 jaar heeft WBL zich sterk ingezet om de gewenste zuiveringsresultaten tijdig en volledig te realiseren. Dat is met verve gedaan. WBL opereerde kostenbewust, was inventief en trendsettend in de zuiveringstak van de waterwereld. In de laatste 10 jaar is naast het uitvoeren van de zuiveringstaak ook doorgedrongen dat er behoorlijke nieuwe uitdagingen op de watersector in zijn totaliteit en WBL in het bijzonder zouden afkomen.

Dit heeft geleid tot nieuwe vergezichten en strategische uitgangspunten die hun tijd, naar nu blijkt, ver vooruit waren. Hierbij is de gedachte ontstaan, stel er was niets, wat zouden we dan gaan doen. Dit heeft onder andere geleid tot de ontwikkeling van een nieuwe zuiveringstechniek, genaamd Verdygo.

In de laatste 5 jaar is daar het besef bovenop gekomen dat WBL nieuwe uitdagingen aan wil, kan en moet gaan. Echter, de bestaande techniek en de status van de techniek kunnen mogelijk niet voldoen aan de toekomstige uitdagingen.

WBL heeft dit kenbaar gemaakt bij het bestuur en openlijk uitgedragen in Nederland en daarbuiten. Dit heeft in eerste aanleg geleid tot bestuurlijke onrust en indringende vraagstellingen naar de uitvoeringsorganisatie. Dit heeft WBL niet belet om de herkende problematiek krachtig en zo volledig als mogelijk onder de aandacht te brengen. Nu 4 jaar later blijkt duidelijk dat de door WBL herkende en uiteindelijk ook erkende uitdagingen niet specifiek van toepassing waren op WBL, maar golden voor alle waterschappen in zowel het binnen als buitenland.

Gezien de gelijksoortige problematiek bij andere waterschappen hebben 6 waterschappen aangegeven dat de uitdagingen zo groot zijn dat ze die niet zelfstandig kunnen oplossen en daarom een samenwerking nastreven.

Ook bouwend Nederland geeft aan dat de noodzakelijke veranderingen niet volgens de oude werkwijze gerealiseerd kunnen worden en dat maatschappelijk naar standaardisatie moet worden gekeken. Een standaardisatie die WBL in de laatste 10 jaar heeft vormgegeven en doorontwikkeld onder de noemer Verdygo.

Dit heeft geleid tot een samenwerkingsverband (community) waarbij de 6 participerende waterschappen ervoor hebben gekozen om gezamenlijk de uitdagingen (lees vervangingen en nieuwbouw) op te pakken.

Ondertussen heeft WBL ook te maken gehad met Corona en de geopolitieke ontwikkelingen. Hier heeft WBL zich van haar beste kant laten zien en is optimaal blijven functioneren onder moeilijke omstandigheden. Ondanks de externe tegenslagen zijn de gewenste resultaten gerealiseerd, voor zover dit beïnvloedbaar was door WBL. Zonder de externe, negatieve ontwikkelingen zou WBL ieder jaar een positief resultaat hebben gerealiseerd.

WBL wordt door ingenieursbureaus, universiteiten, lokale, nationale en internationale overheden benaderd om specifieke expertise in te brengen in de uitdagende dossiers van de zuiveringswereld, waarbij tevens de relatie met klimaatveranderingen een vaste plek heeft gekregen. WBL is trots op deze samenwerkingsverbanden en uitwisseling van kennis.

Verder heeft WBL er voor gezorgd meer grip te krijgen op de afzet van een van de belangrijkste afvalstromen, te weten het zuiveringsslib. De marktafhankelijkheid is afgekocht door WL aandeelhouder te maken van SNB Slibverwerking Noord Brabant (SNB). Deze is nu in handen van 7 Nederlandse waterschappen. In dezelfde periode is WBL aandeelhouder geworden van AquaMinerals. Deze organisatie is actief op de ver- en inkoopmarkt van grondstoffen. Dit aandeelhouderschap zorgt ervoor dat WBL geen aanbestedingen hoeft te plaatsen en dat meegelift kan worden op de reeds bestaande grote grondstoffenstromen. Uiteindelijk zal dit ook leiden tot een kostenbesparing of beperking van meerkosten.

Tegelijkertijd moet WBL aan de bel trekken om de volgende stap in de voor ons liggende uitdagingen een plek te geven. WBL heeft ervoor gekozen dit te doen via de voorliggende ontwerp meerjarenraming 2024-2033 en de daarbij behorende ontwerpbegroting 2024.

Kanttekeningen

Het volledige MJR-proces neemt de nodige tijd in beslag ingegeven door wettelijk verankerde tijdslijnen. In de paragraaf juridisch wordt hier nader op ingegaan. De bestuursverkiezingen op 15 maart 2023 en het traject wat daarop volgt, impliceert dat WBL na 28 maart 2023 enige tijd geen Dagelijks- en Algemeen Bestuur heeft. Mede daarom heeft het huidige Dagelijks Bestuur besloten om een extra bestuurscyclus in te lassen. Dit proces betekent dat de opstelling van de MJR en begroting ruimschoots voor aanvang van de betreffende begrotingsperiode plaatsvindt, met meer onzekerheden tot gevolg.

In de paragraaf risico's zullen de risico's en onzekerheden ten aanzien van de voorliggende ontwerp MJR 2024-2033 en ontwerpbegroting 2024 nader worden toegelicht.

Proces MJR 2024-2033 en Begroting 2024

Het Dagelijks Bestuur heeft 13 februari 2023 besloten een tweetal voorstellen niet door te leiden naar het Algemeen Bestuur. Het betreft het Investeringskader 2024-2033 en de benodigde formatie uitbreiding om dit investeringskader te kunnen realiseren. Hierbij is afgesproken dat beide voorstellen niet worden meegenomen in de ontwerp MJR 2024-2033 maar worden geïntegreerd in de input richting de (in)formateur. Het is aan het nieuwe bestuur om hier alsnog over te besluiten en dus mee te nemen als input voor het bestuursakkoord en kadernota van Waterschap Limburg (WL).

Als gevolg van het vroegtijdig opstellen van deze MJR in combinatie met een aantal financiële onzekerheden (met name energie), is het volgende met de portefeuillehouder financiën afgesproken: indien de ontwikkelingen in de loop van 2023 aanleiding geven tot een gewijzigde begroting, dan wordt deze voorgelegd. Hierbij wordt het volledige proces doorlopen, dus inclusief het zienswijzetract.

Algemene ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben laten zien hoe belangrijk het is om als organisatie wendbaar te zijn en voldoende verandervermogen te hebben. In lijn met de doelstellingen uit operatie Waterkracht is WBL meer procesgericht gaan werken in plaats van taakgericht. Het verandervermogen van WBL is in 2021 en 2022 danig op de proef gesteld.

De coronacrisis en daaropvolgend de oorlog tussen Oekraïne en Rusland hebben wereldwijd gezorgd voor gestegen prijzen en lagere beschikbaarheid van materialen en grondstoffen. Denk hierbij aan onder andere gestegen energieprijzen, chemicaliën, transportkosten, onderhoudsmaterialen, etc. Ook WBL ontkomt niet aan de gevolgen daarvan.

Naast gestegen prijzen en leveringstijden is halverwege 2022 een 5^e EU-sanctiepakket tegen Rusland in werking getreden. Voor WBL betekende dit dat voor 10 oktober 2022 het contract met Gazprom voor de gasleverantie van onder anderen de droger beëindigd moest worden. De droger is hierdoor enkele jaren eerder gesloten dan aanvankelijk gepland met alle financiële gevolgen van dien (AB 12 oktober 2022). De nadruk bij dit besluit lag op het vergroten van de bedrijfszekerheid, het invulling geven aan de oproep van de Nederlandse regering om het gasverbruik te verminderen én de hoge kosten van het blijven drogen als gevolg van hoge energieprijzen. De sterk wisselende prijzen hebben een grote impact op de verhoging van de kosten en onzekerheid voor de kostenontwikkeling met betrekking tot de voorliggende begroting. De media berichten frequent over de ontwikkeling van de inflatie. Ultimo 2022 bedroeg deze 10% (zie bijlage 1). Deze zorgwekkende prijsontwikkelingen zijn niet uniek voor WBL. Alle sectoren hebben er mee te maken.

Aanvullend werken de effecten van Corona nog door op de arbeidsmarkt en beschikbaarheid van menscapaciteit. Het langdurig relatief hoge ziekteverzuim in Nederland legt extra druk op de krappe arbeidsmarkt. In combinatie met de steeds ouder wordende beroepsbevolking is het nog belangrijker om werknemers inzetbaar te houden. Een aspect waar WBL continu aandacht voor had en heeft.

Deze externe ontwikkelingen leiden tot aanzienlijke kostenstijgingen die niet binnen de huidige bedrijfsvoering opgevangen kunnen worden. Onveranderd worden keuzes en besluiten genomen op basis van efficiency en effectiviteit redenerend vanuit de inhoud. Het Bestuur is continu meegenomen in de ontwikkelingen middels Directierapportages, separate voorstellen en mededelingen.

Een aantal zowel externe- als interne ontwikkelingen betreft:

- Lopende contracten expireren en nieuwe contracten leiden tot aanzienlijke kostenstijgingen. Daarnaast maken leveranciers optimaal gebruik van de contractuele voorwaarden door maximaal te indexeren en/of contracten te ontbinden en opnieuw te onderhandelen;
- De krapte op de arbeidsmarkt bemoeilijkt het vinden van geschikt personeel ter vervanging van medewerkers die met pensioen gaan of anderszins uitstromen. De tarieven voor inhuur derden stijgen bovendien. De vacatures staan ook langer open, waardoor meer druk op de reguliere bedrijfsvoering komt te staan. Daar waar het niet anders kan worden vacatures tijdelijk via externe inhuur ingevuld;
- Het voldoen aan vigerende wet- en regelgeving en omgaan met een voortdurend veranderende omgeving (denk hierbij aan rechtmatigheid, NIS2/CER, Wet Open Overheid) vraagt veel van de medewerkers. WBL moet blijven investeren in het kennis- en competentieniveau van haar medewerkers, maar ook onverminderd aandacht blijven hebben voor welzijn en vitaliteit;

- In de afgelopen periode is het Bestuur meermaals inhoudelijk meegenomen in een aantal ontwikkelingen, denk aan de KRW eisen en de hieraan gekoppelde Systemspiong-thematiek, de Redeneerlijn afnameafspraken, assetmanagement, wel of niet openhouden Simepveld, BIO-AVG, politiek-economische situatie, slijbproblematiek, energieprijzen en hoe om te gaan met investeringspieken en -dalen. Op 13 februari 2023 heeft het DB het voorstel investeringskader 2024-2033 besproken. Hierin is geconcludeerd dat het investeringskader van € 30 miljoen voor de jaren 2024 en verder, welke in de Meerjarenraming 2023-2032 is vastgesteld, onvoldoende ruimte biedt om de noodzakelijke investeringen te kunnen realiseren.
- Een extra uitdaging hierbij is het kunnen aantrekken van de benodigde extra personele capaciteit. WBL beschikt nu niet over de capaciteit om de noodzakelijke investeringsprojecten tijdig te kunnen realiseren. Voor het voorbereiden en realiseren van de investeringen is naast financiële middelen interne- en externe personele capaciteit nodig. Parallel aan het voorstel met betrekking tot het investeringskader wordt een voorstel uitgewerkt over welke capaciteit de organisatie moet beschikken om de investeringsprojecten te kunnen realiseren;
- Zowel intern door de afdeling control als extern door de accountant wordt meer aandacht besteed aan de interne controle en met name het naleven van de activeringscriteria. Dit heeft ertoe geleid dat zowel in 2021 als 2022 investeringsuitgaven zijn overgeheveld naar de exploitatie. Dit is ook een aandachtspunt in de BBVW (verslaggevingsregels Waterschappen) welke wordt aangepast en meer in lijn wordt gebracht met de BBV (verslaggevingsregels Gemeenten en Provincies). Hierdoor vindt er nog een verdere beperking plaats op de activeringsmogelijkheden. Dit heeft ook financiële consequenties voor 2023 en verder;
- De in het verleden gemaakte keuzes met betrekking tot reservevorming en nastreven laagste zuiveringstarief pasten in het toenmalige tijdsbeeld. Bovenstaande maakt echter dat heroverwegingen noodzakelijk zijn, inclusief doorvertaling naar beleid, praktische invulling en de financiering. Dit resulteert in het voornemen om over te gaan tot het vormen van een bestemmingsreserve voor vervanging van assets en een voorziening voor onderhoud op basis van een meerjarig onderhoudsplan. Het project 'Asset base op orde' zal hierbij de daartoe benodigde informatie gaan geven. Het Algemeen Bestuur heeft 1 maart 2023 ingestemd met het vormen van een onderhoudsvoorziening voor het hoofdkantoor in Roermond.

Strategische doelen in relatie tot:

- Schoon en ecologisch gezond water
- Vergroten duurzaamheid
- Vergroten maatschappelijke waarde

Naast invulling geven aan reguliere en noodzakelijke werkzaamheden en projecten wordt uitgegaan van een integrale taakbenadering, gestoeld op voldoen aan de KRW-normen, invulling geven aan de Toekomstvisie Waterzuiveren en Waterketen 2030 en de nadere concretisering in de opdrachtverlening eind 2018. Een integrale benadering en afgewogen beoordeling van mogelijke maatregelen ondersteunt het leveren van een bijdrage aan de doelstellingen vanuit Toekomstvisie Waterzuiveren en Waterketen 2030 alsook de speerpunten en doelen zoals bij de nadere concretisering in de opdrachtverlening zijn beschreven. In de driehoek waterkwaliteit – duurzaamheid – doelmatigheid wordt daarom, overeenkomstig de Toekomstvisie Waterzuiveren en waterketen 2030, ingezet op de beste prijs – kwaliteitverhouding. Daarbij gaat het om het vinden van de juiste balans tussen Kwaliteit, Kwantiteit, Kosten en Klantgerichtheid (4 K's).

Organisatie

Niet van toepassing.

Ondernemingsraad

Niet van toepassing.

Juridische aspecten

Besluitvormingsproces omtrent de Begroting en Meerjarenraming

De ontwerp MJR 2024-2033 en de ontwerp Begroting 2024 worden – voorafgaande aan besluitvorming door het Algemeen Bestuur – door het Dagelijks Bestuur ten behoeve van het uitbrengen van een zienswijze voorgelegd aan Waterschap Limburg. In de Wet Gemeenschappelijke Regelingen is omtrent dit proces onder artikel 50f, 50fa en 50g het volgende opgenomen:

- Het algemeen bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie of het gemeenschappelijk orgaan stelt de begroting vast in het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient;
- Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie of het gemeenschappelijk orgaan zendt de begroting binnen vier weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 15 september van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan gedeputeerde staten;
- Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie of het gemeenschappelijk orgaan zendt vóór 30 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de algemene besturen van de deelnemende waterschappen.
- Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie of het gemeenschappelijk orgaan zendt de ontwerpbegroting twaalf weken voordat zij aan het algemeen bestuur wordt aangeboden, onderscheidenlijk twaalf weken voordat zij door het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie of het gemeenschappelijk orgaan wordt vastgesteld, toe aan de algemene besturen van de deelnemende waterschappen;
- De ontwerpbegroting wordt door de zorg van de deelnemende waterschappen voor een ieder ter inzage gelegd en tegen betaling van kosten algemeen verkrijgbaar gesteld;
- De algemene besturen van de deelnemende waterschappen kunnen bij het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie onderscheidenlijk het gemeenschappelijk orgaan hun zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen. Het dagelijks bestuur voegt de commentaren waarin deze zienswijze is vervat bij de ontwerpbegroting, zoals deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden;
- Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie onderscheidenlijk het gemeenschappelijk orgaan stelt de algemene besturen van de waterschappen voorafgaande aan het vaststellen van de begroting schriftelijk en gemotiveerd in kennis van zijn oordeel over de zienswijze, bedoeld in het derde lid, alsmede van de eventuele conclusies die het daaraan verbindt;
- Nadat deze is vastgesteld, verstuurt het algemeen bestuur van het openbaar lichaam, het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie, onderscheidenlijk het gemeenschappelijk orgaan, zo nodig, de begroting aan de algemene besturen van de deelnemende waterschappen, die bij gedeputeerde staten hun zienswijze naar voren kunnen brengen.

Op basis van bovenstaande is in de AB-vergadering van 27 maart 2023 sprake van instemmen met het door het Dagelijks Bestuur van WBL versturen van de ontwerp MJR en ontwerp Begroting naar het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg voor het uitbrengen van een zienswijze en nog niet van vaststelling door het Algemeen Bestuur van WBL. Vaststelling van MJR en Begroting door het Algemeen Bestuur WBL is gepland voor september 2023. Bij die vaststelling wordt rekening gehouden met de voor die tijd uitgebrachte zienswijze van het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg.

Financiële consequenties

De Meerjarenraming (MJR) bestaat uit drie onderdelen:

- 1) Het Meerjaren Investeringsplan (MIP)
- 2) De exploitatiebegroting (reguliere bedrijfsvoeringskosten en kapitaallasten)
- 3) Het innovatiebudget

Het innovatiebudget is onderdeel van de bedrijfsvoeringskosten (exploitatie) en geormerkt voor het uitvoeren van innovatie onderzoeken. Het innovatiebudget is bestuurlijk vastgesteld en wordt jaarlijks geïndexeerd. In 2024 bedraagt het innovatiebudget afgerond € 2,6 miljoen.

Onderstaand zullen de onderdelen MIP en exploitatiebegroting nader worden toegelicht.

Naast bestuursbesluiten zijn ook de volgende effecten meegenomen in ontwerp MJR 2024-2033:

- Veelal externe, niet beïnvloedbare effecten met financiële gevolgen voor de bedrijfsvoeringskosten;

1) Investeringskader Meerjaren Investeringsplan (MIP)

De reguliere bedrijfsvoeringskosten en kapitaallasten worden beïnvloed door de investeringen in het MIP.

In de AB vergadering van 21 december 2022 is ingestemd met het investeringsprogramma 2023 (MIP). Dit is tot stand gekomen aan de hand van het prioriteren van projecten ten behoeve van het in standhouden, verbeteren en vernieuwen van onze infrastructuur en organisatie. De projecten zijn daarbij aan objectieve criteria onderworpen voor het vaststellen van de prioriteit op basis van criticaliteit en urgentie.

Hierin is ook vermeld dat WBL een grote opgave heeft qua investeringen in 2024 en verder.

In de afgelopen periode is het Bestuur meermaals inhoudelijk meegenomen in een aantal ontwikkelingen, denk aan de KRW eisen en de hieraan gekoppelde Systeemsprong-thematiek, de Redeneerlijn afnameafspraken, Assetbase, wel of niet openhouden Simpelveld, BIO-AVG, politiek-economische situatie, slibproblematiek, energieprijzen en hoe om te gaan met investeringspieken en -dalen.

Op 13 februari heeft het DB het voorstel investeringskader 2024-2033 besproken. Hierin is geconcludeerd dat het investeringskader van € 30 miljoen voor de jaren 2024 en verder, welke in de Meerjarenraming 2023-2032 is vastgesteld, onvoldoende ruimte biedt om de noodzakelijke investeringen te kunnen realiseren.

Het is de taak van WBL om de Bestuursopdracht uit te voeren, te voldoen aan Wet- en Regelgeving en aan onze externe verplichtingen en zorg te dragen voor optimale bedrijfsvoering. Dit voorstel geeft inzicht in de investeringen die de komende jaren noodzakelijk zijn voor de bedrijfscontinuïteit en te kunnen voldoen aan onder andere de KRW eisen en afnameverplichtingen. De vertaling van de eisen geeft een beeld van het benodigde investeringskader en de vereiste personele capaciteit voor productie, instandhouding, verbetering, vernieuwing en ondersteuning.

Op basis van de huidige inzichten stijgt de investeringsbehoefte naar minimaal € 50 miljoen en mogelijk € 70 miljoen per jaar. De komende jaren wordt dit beeld concreter, doordat we meer inzicht krijgen door bijvoorbeeld Assetbase op orde, systeemsprong Hoensbroek (effectgerichte benadering) en redeneerlijn afnameafspraken.

WBL beschikt echter niet over de capaciteit om de noodzakelijke investeringsprojecten te realiseren. Voor het voorbereiden en realiseren van de investeringen is naast financiële middelen ook interne- en externe personele capaciteit nodig. Parallel aan dit voorstel is een voorstel uitgewerkt over welke capaciteit de organisatie moet beschikken om de investeringsprojecten te kunnen realiseren.

Met de externe raamcontractanten wordt ook bekeken hoe daar de benodigde capaciteit tijdig beschikbaar te krijgen.

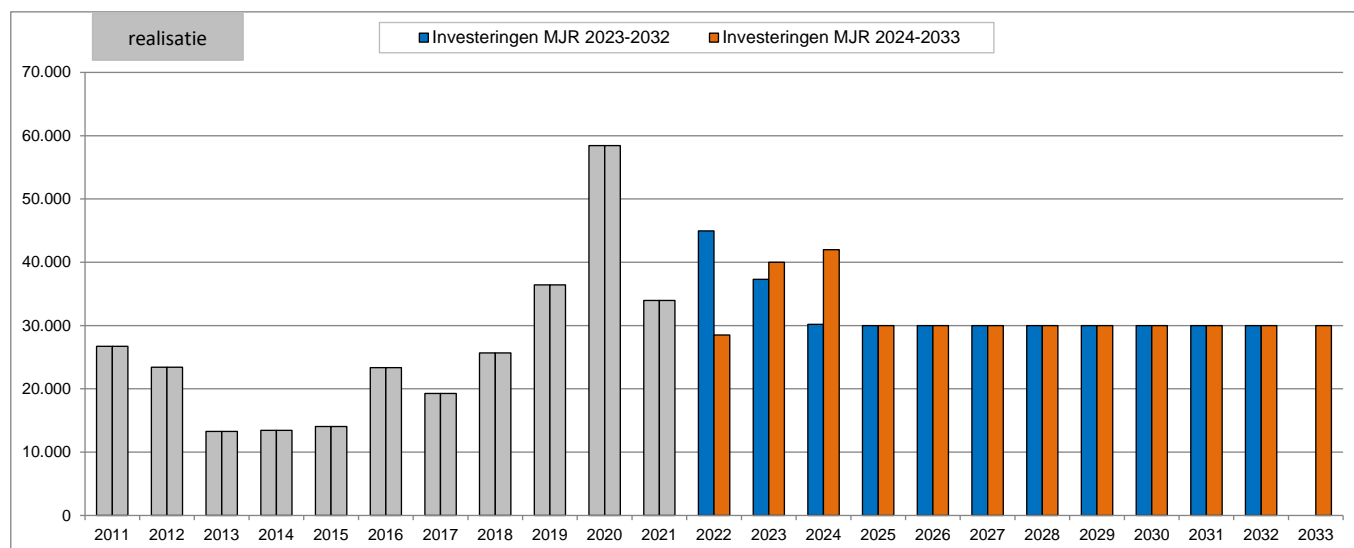
Gezien de aard van dit voorstel en de grote gevolgen voor zowel de investeringen als exploitatie van WBL heeft het DB van WBL het volgende besloten:

1. Voorstel investeringskader 2024-2033 aanhouden en ter besluitvorming voorleggen aan nieuw WBL bestuur later dit jaar. De financiële effecten kunnen dan, middels 1^e begrotingswijziging WL, meegenomen worden in begroting WL;
2. In MJR 2024-2033 is voor 2024 rekening houden met € 42 miljoen (was in de vorige MJR ruim € 30 miljoen) aan investeringen en vervolgens voor 2025 en verder structureel € 30 miljoen (dit is in lijn met vorige MJR).

Ten opzichte van de vorige MJR neemt het investeringsniveau alleen in 2024 toe met afgerond € 12 miljoen (van ruim € 30 naar € 42 miljoen). De investeringen in de overige jaren blijven gelijk.

Het voorlopige Meerjaren investeringsplan 2024-2033 ziet er als volgt uit:

Investeringsvolume bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Gemiddeld
MIP 2023-2032	35.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000		
Duurzaamheidsinvesteringen + Super local	2.300	200										
Totaal MJR 2023-2032	37.300	30.200	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000		30.546
MIP 2024-2033	40.000	42.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	
Totaal MJR 2024-2033	40.000	42.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	31.865
Vershil t.o.v. MJR 2023-2032	2.700	11.800	0	0	0	0	0	0	0			1.450

Ad 2) De exploitatiebegroting (kapitaallasten en reguliere bedrijfsvoeringkosten)

De onder punt 1 genoemde mutaties in het investeringsbudget, de actualisatie van de staat van activa en mutaties in de leningenstaat leiden in de jaren 2024 tot en met 2026 per saldo tot een afname van de kapitaallasten ten opzichte van de MJR 2023-2032. Vanaf 2027 nemen de kapitaallasten toe.

De mutaties zijn als volgt:

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	gemiddeld 2023-2031
Actualisatie berekening rentekosten	548	706	822	1.122	1.377	1.596	1.783	1.956	2.282	1.101
Actualisatie berekening afschrijvingen	-1.576	-1.095	-1.121	-1.027	-417	-126	-21	136	235	-583
Effect op kapitaallasten	-1.028	-390	-299	95	960	1.470	1.762	2.093	2.517	518

Rentekosten

In 2019 zijn zes langlopende geldleningen aangetrokken met een uitgestelde stortingsdatum (2020-2025). Op basis van het bijgestelde MIP en MJR is de financieringsbehoefte voor de totale planningshorizon geactualiseerd. De rentekosten in 2024 stijgen ten opzichte van de vorige MJR als gevolg van:

- De in 2022 gestegen rente voor zowel langlopende als kortlopende leningen. De gehanteerde rekenuitgangspunten zijn ambtelijk afgestemd met Waterschap Limburg en vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van WBL 30-11-2022 (zie bijlage 2);
- Het ten opzichte van de vorige MJR gewijzigde investeringskader voor de jaren 2023 (was € 37,2 miljoen en wordt € 40,0 miljoen) en 2024 (was € 30 miljoen en wordt € 42 miljoen) leidt tot een hogere financieringsbehoefte;
- Als gevolg van een lager dan geraamde realisatie van het investeringsniveau in 2022 is een in de vorige MJR geraamde nieuwe langlopende lening (€ 10 miljoen tegen 1,0%) niet aangetrokken.

Als gevolg van de beschreven effecten stijgen de rentekosten in vergelijking met de vorige MJR. De reguliere bedrijfsvoeringskosten hebben een kapitaalintensief karakter, vanwege de aanleg, beheer en onderhoud van een robuuste zuivering technische infrastructuur over het beheersgebied van de provincie Limburg.

Afschrijvingskosten

In vergelijking met de vorige MJR nemen de afschrijvingskosten af. Voor 2024 betekent dit een daling van afgerond € 1,6 miljoen. Een deel van de afname in 2024 (- € 1,3 miljoen) kan toegewezen worden aan nieuwe ontwikkelingen en wijzigingen, een deel aan de autonome afschrijvingen (- € 0,6 miljoen) en een deel aan de gewijzigde afschrijvingsmethodiek (+ € 0,3 miljoen).

Nieuwe ontwikkelingen en wijzigingen:

- Recent is in de nationale (ook publieke sector) en internationale verslaggevingsregels (IFRS) het standpunt ingenomen dat kosten van cloud-software etc. altijd direct ten laste van de exploitatie moet worden gebracht. Dit standpunt is bevestigd door de Commissie BBV en heeft betrekking op alle “software as a service” oplossingen (SaaS). Deze uitspraak beslecht een lange discussie en maakt dat dit ook een onderdeel is van het toetsingskader jaarrekening. Dit betekent dat een aantal projecten verschuiven van investering naar exploitatie. Bij WBL betreft dit een zestal lopende of in 2022 afgesloten projecten. Het effect in de MJR is tweeledig. Niet alleen dalen de afschrijvingskosten in 2024 met € 0,6 miljoen als gevolg van het corrigeren van deze projecten. Het aandeel toekomstige ICT investeringen in 2024 en verder zal ook lager worden omdat veel ICT oplossingen niet meer geactiveerd mogen worden. Hierdoor dalen de afschrijvingen met ongeveer € 0,3 miljoen. De rentekosten dalen ook licht als gevolg van de lagere investeringen die gefinancierd worden met vreemd vermogen;
- Als gevolg van het 5^e EU sanctiepakket tegen Rusland werd WBL gedwongen enkele energiecontracten op korte termijn op te zeggen en de droger eerder dan gepland buiten gebruik te stellen met alle financiële gevolgen van dien. Dit heeft geleid tot een desinvestering (inhaalafschrijving) van € 2,4 miljoen in 2022.

Als gevolg van deze desinvestering laten de afschrijvingskosten over 2024 tot en met 2027 jaarlijks een daling zien van afgerond € 0,4 miljoen.

Autonome afschrijvingskosten:

De bij de jaarafsluiting 2022 geactualiseerde staat van activa in combinatie met het gewijzigde MIP ten opzichte van vorig jaar werkt door in de autonome afschrijvingskosten. Als gevolg van het lager dan begroot investeringsniveau in 2022 zijn de autonome afschrijvingskosten € 1,1 miljoen lager uitgevallen. Deze daling wordt deels gecompenseerd door de hogere verwachte investeringen in 2023 en 2024. Per saldo dalen in 2024 de afschrijvingskosten met € 0,6 miljoen ten opzichte van de vorige MJR. Voor een toelichting wordt verwezen naar de WBL directierapportage 4^e kwartaal 2022.

Verder heeft het AB op 21 december 2022 een voorstel goedgekeurd waarbij de start van afschrijven/activeren per project niet meer afhankelijk is van formeel oplevermoment, maar dat de afschrijvingen gebaseerd worden op 50% van de investering in enig boekjaar. Dit is in lijn met werkwijze van Waterschap Limburg. Hierdoor stijgen de afschrijvingen in 2024 met € 0,3 miljoen omdat de onderhanden werk positie als gevolg van een inhaalslag afneemt. Dit is echter éénmalig en niet structureel.

Bedrijfsvoeringskosten

Het effect op de reguliere bedrijfsvoeringskosten wordt veroorzaakt door genomen bestuursbesluiten en veelal externe, niet beïnvloedbare factoren en overige factoren.

De navolgende bestuursbesluiten met gevolgen voor de reguliere bedrijfsvoeringskosten zijn verwerkt in de ontwerp MJR 2024-2033:

Bedragen x € 1.000, incl inflatie	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
AB Besluit (21-12-2022) Full scale Poederkoodosering Sempelveld	107	112	117	202	206	210	215	219	224
AB Besluit (12-10-2022) Gevolgen 5e sanctiepakket Rusland	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AB Besluit (01-03-2023) Onderhoudsvoorziening hoofdkantoor	127	131	134	136	139	142	145	148	151
AB Besluit (01-03-2023) Mutaties ontwerp MJR agv sluiten slibdroger en ov. ext. factoren	14.290	14.592	15.068	12.385	10.871	9.180	9.425	9.676	9.935
AB Besluit (27-03-2023) Extra budget wet Banenafpraak	113	117	119	121	124	126	129	131	134
DB Besluit (30-11-2022) Rekenuitgangspunten (inflatie)	72	106	-240	-605	-1.432	-2.495	-3.051	-3.617	-4.205
Effect op bedrijfsvoeringskosten	14.709	15.058	15.197	12.239	9.907	7.164	6.863	6.557	6.238

De meest impactvolle maar ook onzekere mutatie betreft de energiekosten (onderdeel van het AB besluit Mutaties Ontwerp MJR als gevolg van het sluiten van de slibdroger en overige externe factoren). WBL is een relatieve grootverbruiker qua energie. Als gevolg van de geopolitieke ontwikkelingen in Oekraïne zijn de energietarieven fors gestegen. De daling van de netto kosten vanaf 2026 bij de rekeninguitgangspunten (DB 30-11-2022) zijn een gevolg van het wegvallen van de jaarlijkse inflatie op de slibkosten als gevolg van het aandeelhouderschap SNB¹.

Voor een nadere toelichting van deze effecten zie bijlage 3.

Naast bovengenoemde genomen bestuursbesluiten hebben zich de volgende externe, veelal niet beïnvloedbare effecten voorgedaan met financiële gevolgen voor de bedrijfsvoeringskosten die zijn meegenomen in voorliggende ontwerp MJR 2024-2033.

¹ Aandeelhouderschap SNB is uitgewerkt onder interne ontwikkelingen pagina 11.

Bedragen x € 1.000, incl inflatie	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Aanpassing MJR - Personeelskosten (met name CAO effect)	2.510	2.585	2.659	2.736	2.814	2.895	2.978	3.064	3.152
Effect contractuele indexeringen	197	203	207	211	215	219	224	228	233
Aanpassing MJR - kosten voldoen aan Wet en Regelgeving	520	536	546	557	568	580	591	603	615
Overige mutaties	500	471	524	489	544	508	565	528	587
Aanpassing MJR - Projecten (instandhouding) met exploitatiegevolgen	104	107	39	39	40	41	42	43	43
Aanpassing MJR - Actualisatie post onvoorzien directeur (0,4%)	64	68	71	61	60	53	56	58	61
Effect op bedrijfsvoeringskosten	3.895	3.971	4.046	4.094	4.242	4.296	4.456	4.524	4.692

Opstelling Netto Kosten op WBL-niveau ten opzichte van de vorige MJR en Begroting

De kapitaallasten, bedrijfsvoeringskosten en de netto kosten zijn in de navolgende tabel weergegeven.

Netto Kapitaallasten bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	gemiddeld 2023-2032
MJR 2023-2032	30.561	30.469	30.545	29.934	30.920	31.351	32.658	34.230	35.037	34.951		32.066
MJR 2024-2033	30.561	29.440	30.156	29.636	31.015	32.311	34.128	35.993	37.130	37.468	38.700	32.784
Mutatie netto kapitaallasten	0	-1.028	-390	-299	95	960	1.470	1.762	2.093	2.517		718
Mutatie t.o.v. vorige MJR	0,0%	-3,4%	-1,3%	-1,0%	0,3%	3,1%	4,5%	5,1%	6,0%	7,2%		2,2%
Mutatie t.o.v. voorgaand jaar	5,8%	-3,7%	2,4%	-1,7%	4,7%	4,2%	5,6%	5,5%	3,2%	0,9%		

Netto Bedrijfsvoeringskosten bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	gemiddeld 2023-2032
MJR 2023-2032	61.436	62.157	62.638	64.075	65.467	69.152	73.540	75.336	77.337	79.428		69.057
MJR 2024-2033	61.436	80.691	81.595	83.316	81.797	83.299	84.997	86.652	88.415	90.355	92.204	82.255
Mutatie netto bedrijfsvoeringskosten	0	18.534	18.957	19.241	16.330	14.147	11.457	11.316	11.078	10.927		13.199
Mutatie t.o.v. vorige MJR	0,0%	29,8%	30,3%	30,0%	24,9%	20,5%	15,6%	15,0%	14,3%	13,8%		19,1%
Mutatie t.o.v. voorgaand jaar	20,2%	31,3%	1,1%	2,1%	-1,8%	1,8%	2,0%	1,9%	2,0%	2,2%		

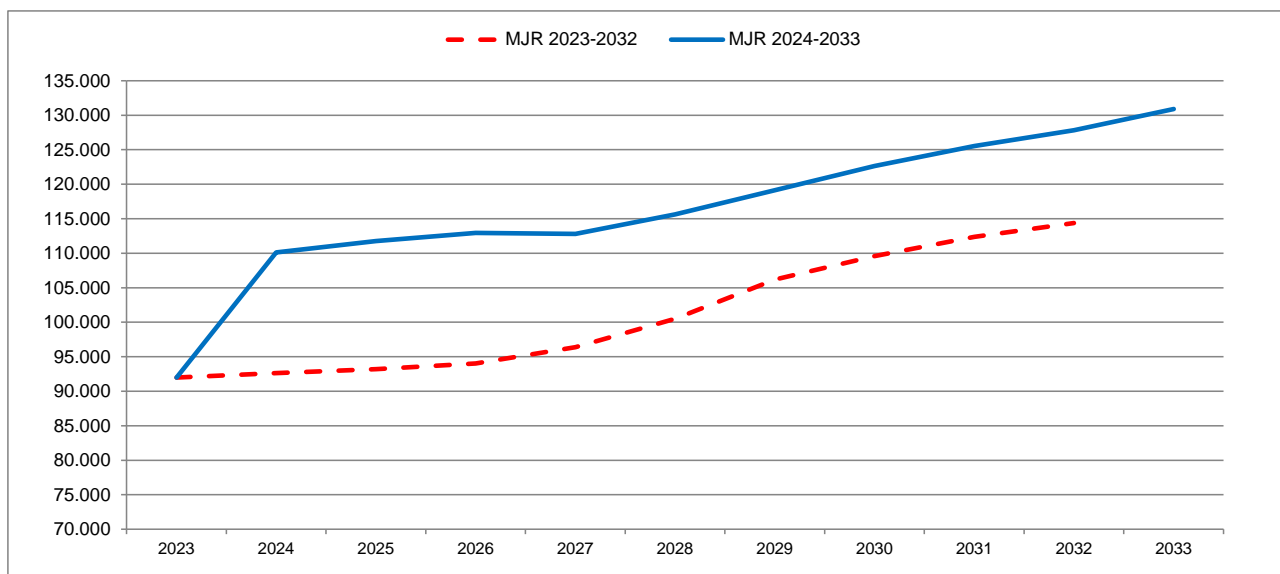
Totaal Netto kosten bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	gemiddeld 2023-2032
MJR 2023-2032	91.997	92.626	93.183	94.010	96.387	100.503	106.198	109.566	112.374	114.379		101.122
MJR 2024-2033	91.997	110.131	111.751	112.952	112.813	115.610	119.125	122.644	125.544	127.824	130.904	115.039
Mutatie totale Netto Kosten	0	17.505	18.567	18.942	16.425	15.107	12.927	13.078	13.170	13.444		13.917
Mutatie t.o.v. vorige MJR	0,0%	18,9%	19,9%	20,1%	17,0%	15,0%	12,2%	11,9%	11,7%	11,8%		13,8%
Mutatie t.o.v. voorgaand jaar	15,0%	19,7%	1,5%	1,1%	-0,1%	2,5%	3,0%	3,0%	2,4%	1,8%		

Samengevat is in bovenstaande tabel het volgende te zien:

- In vergelijking met de vorige MJR stijgen de netto kosten in 2024 met afgerond € 17,5 miljoen (18,9%);
- De netto bedrijfsvoeringskosten verklaren volledig deze stijging (€ 18,5 miljoen); De verklaring voor deze toename is opgenomen in bijlage 3;
- De kapitaallasten en dan met name de afschrijvingskosten dalen in 2024 ten opzichte van vorige MJR.

Wanneer de ontwerp Begroting 2024 vergeleken wordt met de begroting 2023 zijn de volgende verschillen te zien:

- In vergelijking met de begroting 2023 stijgen de netto kosten met ruim € 18 miljoen (19,7%);
- De netto bedrijfsvoeringskosten verklaren volledig deze stijging (€ 19,3 miljoen);
- De kapitaallasten dalen met € 1,1 miljoen. De daling van de afschrijvingskosten (€ 1,6 miljoen) wordt deels teniet gedaan door een stijging van de rentekosten (€ 0,5 miljoen).

In bijlage 4 is de gedetailleerde MJR opgenomen.

Interne ontwikkelingen

In bovenstaande paragrafen wordt vooral de toename van de bedrijfsvoeringskosten als gevolg van externe factoren en bestuursbesluiten toegelicht. Binnen WBL lopen meerdere trajecten en onderzoeken die op termijn mogelijk positieve financiële gevolgen kunnen hebben en/of meerkosten kunnen beperken. In veel van deze gevallen is het echter nog te vroeg om de effecten goed te duiden en op te nemen in de MJR.

Passend bij de in 2020 gestarte uitwerking van de slibstrategie en de bekrachtiging door het AB in 2021, is in 2022 een traject gestart om aandeelhouder te worden van Slibverwerking Noord-Brabant NV (SNB). Aandeelhouder zijn van SNB (met 14% van de aandelen) betekent garanties op slibafzet. Daarnaast is verwerking bij SNB duurzamer dan verwerking bij de huidige afnemers van slib. Het Algemeen Bestuur van WL heeft 8 maart 2023 ingestemd met het aandeelhouderschap. WL is aandeelhouder geworden.

WBL is eind 2022 mede aandeelhouder (5%) geworden van Aquaminerals BV². Daarmee is een belangrijke stap gezet om een waardevolle bestemming te vinden voor de grondstoffen die vrij komen bij het zuiveren van afvalwater. Deze ontwikkeling past in het streven naar duurzaamheid en innovatie. Aquaminerals is verantwoordelijk en ontzorgt haar aandeelhouders met betrekking tot afvoer, verwerking, ontwikkeling en vermarkten van reststoffen. Ook in geval van afzet naar het buitenland. Aquaminerals zelf heeft geen verwerkingscapaciteit, maar verbindt producenten aan de afzetmarkt. Aangezien Aquaminerals namens meerdere Waterschappen hiervoor aan de lat staat, wordt ook schaalgrootte gecreëerd.

Risico's

Energie

De meest impactvolle maar ook onzekere mutatie betreft de energiekosten (onderdeel van het AB besluit 01-03-2023 Mutaties Ontwerp MJR als gevolg van het sluiten van de slibdroger en overige externe factoren). WBL is een relatieve grootverbruiker qua energie.

² Voorstel AB 12-10-2022: Definitief besluit aandeelhouderschap Aquaminerals

Als gevolg van de geopolitieke ontwikkelingen in Oekraïne zijn de energietarieven fors gestegen. Niet alleen WBL maar ook andere collega Waterschappen binnen het energie inkoop collectief zijn geconfronteerd met stijgende energietarieven.

Als gevolg van de unieke situatie op de energiemarkt is het momenteel niet mogelijk om elektriciteitstarieven vast te klikken. Een systematiek die het afgelopen decennium wel mogelijk was en veelvuldig is toegepast. Dit gaf enige zekerheid over toekomstige energiekosten. Deze kosten werden dan meegenomen in de MJR. Het Bestuur is geïnformeerd over de gewijzigde omstandigheden en het niet kunnen inkopen en vastklikken van energietarieven. In het voornoemde AB besluit is rekening gehouden met een verhoging van de energiekosten in 2024 van € 9,5 miljoen. Pas in de loop van 2023 zal duidelijk worden hoeveel deze stijging daadwerkelijk zal worden. De onzekerheid op de huidige energiemarkt is groot.

Grondstoffen en schaarste

De coronacrisis en daaropvolgend de oorlog tussen Oekraïne en Rusland hebben wereldwijd gezorgd voor gestegen prijzen en lagere beschikbaarheid van materialen en grondstoffen. Denk daarbij o.a. aan gestegen energieprijzen, chemicaliën, transportkosten, onderhoudsmaterialen, etc. Ook WBL ontkomt niet aan de gevolgen daarvan. De beperkende maatregelen ten behoeve van corona zijn opgeheven, maar de grondstofftarieven laten nog geen daling of bepaalde mate van stabiliteit zien. Sterker nog, als gevolg van de oorlog in Oekraïne, stijgen de tarieven nog verder. Deze externe ontwikkelingen leiden tot aanzienlijke kostenstijgingen die intern niet volledig opgevangen kunnen worden. De veranderende geopolitieke verhoudingen als gevolg van de oorlog in Oekraïne en welke mogelijke financiële en niet financiële gevolgen dit heeft voor WBL zijn op dit moment moeilijk te voorspellen. Wel kan gesteld worden dat, in lijn met de vorige MJR, het exploreren van oude contracten en afsluiten van nieuwe contracten leidt tot aanzienlijke kostenstijgingen.

Arbeidsmarkt

Het voldoen aan vigerende wet- en regelgeving, bestuurlijke ambities en omgaan met een voortdurend veranderende externe omgeving vraagt veel van de medewerkers. WBL moet blijven investeren in het kennis- en competentieniveau van haar medewerkers, maar ook onverminderd aandacht blijven hebben voor welzijn en vitaliteit. De afgelopen jaren hebben laten zien hoe belangrijk het is om als organisatie wendbaar te zijn en voldoende aanpassingsvermogen te hebben.

WBL beschikt echter niet over de capaciteit om de noodzakelijke investeringsprojecten te realiseren. Voor het voorbereiden en realiseren van de investeringen is naast financiële middelen ook interne- en externe personele capaciteit nodig. Aanvullend op deze MJR is een voorstel uitgewerkt over welke capaciteit de organisatie moet beschikken om de noodzakelijke investeringsprojecten te kunnen realiseren. De krapte op de arbeidsmarkt bemoeilijkt echter het vinden van geschikt personeel. Vacatures staan ook langer open, waardoor meer druk op de reguliere bedrijfsvoering komt te staan. Daar waar niet anders kan in het belang van de continuïteit worden vacatures ingevuld middels externe inhuur, hetgeen per saldo kostenverhogend is.

Reserve

Bestuurlijk is afgesproken dat WBL geen algemene of bedrijfsreserve aanhoudt. Uitgezonderd is de risicoreserve en de reserve voor innovatie/duurzaamheid. Positieve jaarrekeningresultaten worden afgestort naar WL en negatieve jaarrekeningresultaten worden aangezuiverd door WL.

In de exploitatie is alleen de post onvoorzien directeur, zijnde 0,4% van de begrote lasten, niet geoormerkt met enig doel en bedoeld om kleine onvoorzien zaken financieel te kunnen opvangen in een lopend boekjaar. WBL beschikt uitgezonderd de risicoreserve en de post onvoorzien dus niet over financiële buffers om onverwachte tegenvallers in een lopend boekjaar te kunnen opvangen.

In het Cebeon rapport is voorgesteld om de post onvoorzien te verruimen om meer onverwachte financiële tegenvallers zelf op te kunnen vangen. Met een verruiming is in deze MJR geen rekening gehouden.

De risicoreserve kan bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat met instemming van het Algemeen Bestuur worden aangewend ter dekking van financiële gevolgen als gevolg van risicogebeurtenissen die onderdeel uitmaken van de risicomatrix.

Het Algemeen Bestuur heeft op 21-12-2022 besloten, gebaseerd op een geactualiseerde risicomatrix, de maximaal toegestane omvang van de risicoreserve te verhogen van € 3,3 miljoen naar € 4,7 miljoen. De hoogte van de risico-reserve bij aanvang boekjaar 2022 bedroeg € 1,2 miljoen. Als gevolg van het besluit AB resultaatbestemming op 18 mei 2022 is € 1,2 miljoen van het exploitatietekort 2021 in mindering gebracht op de risico-reserve waardoor deze ultimo 2022 € 0 bedraagt.

WBL beschikt dus niet meer over een risicoreserve. Dit terwijl de landelijke inflatie en onzekerheden over leveranties en of vertragingen in de leveranties van producten, grond- en hulpstoffen steeds verder toe neemt. De effecten op de bedrijfsvoering zijn vooraf niet in te schatten. Inzet op voorkomen en/of beperken van risico's in bedrijfsvoering heeft verscherpte aandacht. De omvang van de financiële consequenties voor 2024 naar specifieke begrotingsposten is niet in te schatten. Hiermee worstelen alle zuiveringsbedrijven. Zondermeer zal sprake zijn van een forse toename van de netto kosten.

De plaatsvervangend directeur,

De voorzitter,

M.H.J. Conjaerts MBA QC

drs. ing. P.F.C.W. van der Broeck

Vastgesteld door het Algemeen Bestuur d.d. 27-03-2023

De plaatsvervangend directeur,

De voorzitter,

M.H.J. Conjaerts MBA QC

drs. ing. P.F.C.W. van der Broeck

Bijlagen:

1. Kerngegevens Nederland: CPI
2. DB besluit 30-11-2022 rekenuitgangspunten Ontwerp MJR 2024-2033
3. Toelichting mutaties in de reguliere bedrijfsvoeringskosten
4. Gedetailleerde MJR 2024-2029

BIJLAGE 1: Kerngegevens Nederland: CPI

Tabel 1.1 Kerngegevens voor Nederland, 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
mutaties per jaar in %						
Internationale economie						
Relevant wereldhandelsvolume goederen en diensten	4,1	-8,7	8,4	6,9	2,2	2,9
Concurrentenprijs (a)	3,6	-0,8	5,9	10,7	2,8	1,9
Olieprijs (dollars per vat)	64,3	41,8	70,7	100,8	84,3	79,7
Eurokoers (dollar per euro)	1,12	1,14	1,18	1,05	1,07	1,08
Lange rente Nederland (niveau in %)	-0,1	-0,4	-0,3	1,4	2,3	2,3
Volume bbp en bestedingen						
Bruto binnenlands product (bbp, economische groei)	2,0	-3,9	4,9	4,5	1,6	1,4
Consumptie huishoudens	0,9	-6,4	3,6	6,6	1,7	1,4
Consumptie overheid	2,8	1,6	5,2	0,7	2,8	1,6
Investerings (inclusief voorraden)	7,7	-6,3	2,9	1,5	1,3	1,5
Uitvoer van goederen en diensten	2,0	-4,3	5,2	5,3	3,7	2,3
Invoer van goederen en diensten	3,2	-4,8	4,0	4,4	4,2	2,5
Prijzen, lonen, koopkracht en armoede						
Prijs bruto binnenlands product	3,0	1,9	2,5	5,4	6,2	3,0
Uitvoerprijs goederen en diensten	0,4	-2,9	8,3	16,9	0,6	1,6
Invoerprijs goederen en diensten	-0,2	-3,6	10,2	20,6	-0,1	1,2
Inflatie, nationale consumentenprijsindex (cpi)	2,6	1,3	2,7	10,0	3,0	3,1
Alternatieve cpi (koopkracht- en armoede cijfers) (b)	2,6	1,3	2,0	6,7	6,5	3,2
Inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp)	2,7	1,1	2,8	11,6	2,9	3,2
Loonvoet bedrijven (per uur) (c)	2,6	7,9	0,1	3,1	6,1	5,1
Ca-loon bedrijven	2,4	2,8	2,2	3,1	5,0	5,0
Koopkracht, statisch, mediaan alle huishoudens (d)	1,1	2,6	1,0	-2,7	-0,2	2,0
Personen in armoede (niveau in %) (d,e)	6,0	5,6	5,6	4,7	4,7	5,8
Arbeidsmarkt						
Beroepsbevolking	1,5	0,4	0,9	2,4	2,2	0,8
Werkzame beroepsbevolking	2,0	0,0	1,5	3,1	1,8	0,6
Werkloze beroepsbevolking (in duizend personen)	423	465	408	349	395	415
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	4,4	4,9	4,2	3,5	3,9	4,1
Werkgelegenheid (in uren)	2,6	-2,8	3,3	4,3	1,2	0,4
Overig						
Arbeidsinkomensquote bedrijven (niveau in %)	73,9	76,3	74,5	72,7	71,3	72,2
Arbeidsproductiviteit bedrijven (per uur)	-0,5	-1,5	2,5	0,5	0,4	1,1
Individuele spaarquote (in % beschikbaar inkomen) (f)	5,2	12,8	11,5	7,4	8,3	8,6
Saldo lopende rekening (niveau in % bbp)	6,9	5,1	7,2	6,5	6,6	6,8
niveau in % bbp						
Collectieve sector						
EMU-saldo	1,8	-3,7	-2,6	-0,7	-3,0	-2,6
EMU-schuld (ultimo jaar)	48,5	54,7	52,4	49,3	48,4	48,7
Collectieve lasten	39,3	39,9	39,7	39,1	38,3	38,1
Bruto collectieve uitgaven	42,5	48,2	47,0	44,5	45,2	44,4

Bron: CPB (9 maart 2023)

BIJLAGE 2: DB besluit 30-11-2022 rekenuitgangspunten Ontwerp MJR 2024-2033

Ontwerp MJR 2024-2033

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Inflatie	2,0%	4,0%	3,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Salarissen + sociale lasten	3,0%	4,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%
Rente lang	1,5%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Rente kort	0,1%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%

verschil rente lang vs kort	1,40%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
-----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

MJR 2023-2032: vastgesteld 20 juli 2022

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Inflatie (excl. energie)	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Salarissen + sociale lasten	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%
Rente lang	1,5%	1,75%	2,25%	2,75%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%
Rente kort	0,1%	0,2%	0,3%	0,6%	0,8%	0,8%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%

Verschil Ontwerp MJR 2024 vs vastgestelde MJR 2023

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Inflatie (excl. energie)	0,0%	2,0%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Salarissen + sociale lasten	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rente lang	0,00%	2,25%	1,75%	1,25%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
Rente kort	0,0%	2,8%	2,7%	2,4%	2,2%	2,2%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%

BIJLAGE 3: Toelichting mutaties in de reguliere bedrijfsvoeringskosten

Het effect op de reguliere bedrijfsvoeringskosten wordt veroorzaakt door genomen:

1. bestuursbesluiten;
2. externe, niet beïnvloedbare, factoren.

Ad 1) De navolgende **bestuursbesluiten** zijn verwerkt in de ontwerp MJR 2024-2033:

Bedragen x € 1.000, incl inflatie	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
AB Besluit (21-12-2022) Full scale Poederkoodosering Sijpeld	107	112	117	202	206	210	215	219	224
AB Besluit (12-10-2022) Gevolgen 5e sanctiepakket Rusland	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AB Besluit (01-03-2023) Onderhoudsvoorziening hoofdkantoor	127	131	134	136	139	142	145	148	151
AB Besluit (01-03-2023) Mutaties ontwerp MJR agv sluiten slijdroger en ov. ext. factoren	14.290	14.592	15.068	12.385	10.871	9.180	9.425	9.676	9.935
AB Besluit (27-03-2023) Extra budget wet Banenafpraak	113	117	119	121	124	126	129	131	134
DB Besluit (30-11-2022) Rekennutgangspunten (inflatie)	72	106	-240	-605	-1.432	-2.495	-3.051	-3.617	-4.205
Effect op bedrijfsvoeringskosten	14.709	15.058	15.197	12.239	9.907	7.164	6.863	6.557	6.238

- **AB besluit 21-12-2022 Full Scale Poederkoodosering Sijpeld**
Om medicijnresten te kunnen verwijderen op de RWZI Sijpeld wordt de Nereda installatie voorzien van een poederkoodosering. Hierdoor zullen de bedrijfsvoeringskosten toenemen met ruim € 0,1 miljoen voor elektriciteit, drinkwater, poederkool en extra slib. Tevens is ook rekening gehouden met het variabel deel van de bijdrageregeling van ministerie van I&W (subsidie);
- **AB besluit 12-10-2022 Gevolgen 5^e sanctiepakket Rusland**
Als gevolg van het 5^e sanctiepakket is besloten om per ultimo 2022 te stoppen met het drogen van slib. Een direct gevolg van dit besluit is het in 2022 volledig afschrijven van de resterende boekwaarde van de slijdroger waardoor de geplande afschrijvingskosten in de jaren 2023 tot en met 2028 komen te vervallen. De overige financiële gevolgen zijn uitgewerkt en opgenomen in het AB voorstel Mutaties ontwerp MJR als gevolg van het sluiten van de slijdroger en overige externe mutaties (AB 01-03-2023);
- **AB besluit 01-03-2023 Onderhoudsvoorziening hoofdkantoor**
Op basis van een Meerjaren Onderhoudsplan is inzichtelijk gemaakt welk onderhoud de komende jaren moet plaatsvinden ten behoeve van het hoofdkantoor. Door het treffen van een onderhoudsvoorziening worden de jaarlijkse exploitatiekosten stabiel en vinden er geen grote schommelingen plaats door groot onderhoud. Om de voorziening te kunnen treffen is een stijging van de begroting nodig van € 127k;
- **AB besluit 01-03-2023 Mutaties als gevolg van sluiten droger en externe factoren**
Dit voorstel bestaat uit 3 delen:
 - De uitwerking van het besluit Gevolgen 5^e sanctiepakket Rusland (AB 12-10-2022)
Als gevolg van dit besluit dalen de energiekosten (met name gas), onderhouds- en reinigingskosten. Daar staat de stijging van externe slibafzetkosten tegenover. De definitieve slibafzetkosten zijn nog niet bekend. Op basis van de eind 2022 bekende tarieven, rekening houdend met het aandeelhouderschap van zowel Aquaminerals als ook SNB, leidt het sluiten van de slijdroger tot een verwachte netto kosten verhoging van € 2,7 miljoen.
 - Niet beïnvloedbare financiële effecten als gevolg van de geopolitieke ontwikkelingen
De coronacrisis en daaropvolgend de oorlog tussen Oekraïne en Rusland hebben wereldwijd gezorgd voor een lagere beschikbaarheid van materialen en grondstoffen en gestegen prijzen. Ook WBL wordt hiermee geconfronteerd.

Deze niet beïnvloedbare stijging van de kosten heeft gevolgen voor de benodigde exploitatieruimte van de reguliere bedrijfsvoering met effecten op de volgende posten:

Energiekosten € 9,5 miljoen

Door de oorlog in Oekraïne zijn de energietarieven explosief gestegen. De huidige bekende elektra tarieven voor 2024 zijn circa 3 maal zo hoog als in 2022 (gebaseerd op tarieven december 2022). De gastarieven zijn ruim 5 maal zo hoog als in 2022. Het Bestuur is (AB 21-12-2022) geïnformeerd over de gestegen energieprijzen middels de mededeling "Update impact gestegen energietarieven op meerjarenraming 2024". De netto kostentoeename verdeeld naar categorieën ziet er als volgt uit:

- Kosten elektriciteit afgerond € 8.660k
- Kosten Gas € 210k
- Baten zijn lager door wegvallen SDE subsidie € 630k

Voor 2024 zijn nog geen elektriciteitsprijzen vastgeklikt. Als gevolg van de turbulente en onzekere markt is aan het energiecollectief, waar WBL deel van uitmaakt, binnen het lopende contract nog geen aanbieding gedaan om prijzen voor 2024 vast te klikken.

Chemicaliën € 1,89 miljoen

In 2022 heeft samen met een collectief van waterschappen een nieuwe aanbesteding plaatsgevonden. De aanbesteding heeft een contractduur van 4 jaar. In de aanbesteding zijn marktconforme tarieven afgesproken die vervolgens maandelijks geïndexeerd kunnen worden. De prijzen liggen dus ondanks de aanbesteding niet vast en dit zorgt voor een onzekere situatie. Achterliggende oorzaak zijn de gestegen grondstofprijzen, kosten van productieprocessen en brandstofkosten. Op basis van de nu bekende informatie is de verwachting dat de kosten in 2024 voor de waterlijn toenemen met € 770k en de sliblijnchemicaliën met € 1.120k.

Onderhoudskosten € 1 miljoen

WBL wordt geconfronteerd met steeds hogere onderhoudskosten als gevolg van inflatie. Om het benodigde onderhoud te kunnen uitvoeren dient de begroting mee te stijgen. In dit voorstel is rekening gehouden met het CPI cijfer van 10% voor 2022 en 4% voor 2023.

Analysekosten € 0,1 miljoen

In 2023 zal een nieuwe aanbesteding plaatsvinden. Naar verwachting zal dit leiden tot een kostenstijging van 10%. In de MJR 2025-2034 zal de daadwerkelijke uitkomst van de aanbesteding worden meegenomen. Daarnaast gaan strengere analyse-eisen gelden voor één van de slibafnemers.

Reinigingskosten € 85k

Naar verwachting stijgen de reinigingskosten voor 2024 evenredig mee met de landelijke inflatie van 2022 en 2023. Daarom is in dit voorstel rekening gehouden met het CPI cijfer van 10% voor 2022 en 4% voor 2023.

- Vestiging nieuw bedrijf regio Venlo
De vestiging van een nieuw bedrijf (groente en fruit wasser) in de regio Venlo leidt voor WBL tot een additionele vuilvracht en daar aan gerelateerde kosten. In de MJR 2023-2032 is een structurele verhoging van de netto kosten (€ 435k) doorgevoerd. Hierbij is uitgegaan van 9.000 vervuilingseenheden (VE). Uit recente informatie blijkt dat de toename van de vuilvracht groter wordt dan vorig jaar voorzien. De verwachte vuillast stijgt geleidelijk naar 20.000 VE waardoor de benodigde kosten (zand, slib, chemicaliën, etc.) evenredig stijgen. De netto kostentoeename (jaarlijks € 490k) wordt volledig gedekt door hogere heffingsinkomsten bij Waterschap Limburg. Dit is niet terug te zien in de begroting van WBL.

- AB besluit 27-03-2023 Extra budget Wet Banenafpraak
De huidige begroting biedt onvoldoende financiële ruimte om aan het WBL target te voldoen. In de MJR wordt rekening gehouden met een verhoging welke noodzakelijk is om aan de doelstelling van de Wet Banenafpraak te kunnen voldoen;
- DB besluit 30-11-2022 Rekenuitgangspunten
Conform de door het DB vastgestelde rekenuitgangspunten wordt generiek rekening gehouden met een indexering van 4,0% in 2024 (dit was 2,0%). Er zijn leverancierscontracten waarbij de jaarlijkse indexering of bepaling daarvan contractueel vastligt en de indexering hoger is dan 4,0%. De effecten van bovengemiddelde indexaties worden apart inzichtelijk gemaakt. De stijging van € 72k heeft betrekking op het benoemde verschil van 2,0% en is het totaal van alle overige niet gespecificeerde kosten. De daling van de netto kosten vanaf 2026 zijn een gevolg van het wegvallen van de jaarlijkse inflatie op de slibkosten als gevolg van het aandeelhouderschap SNB;

Ad 2) Naast bovengenoemde genomen bestuursbesluiten hebben zich de volgende veelal externe, niet beïnvloedbare effecten voorgedaan met financiële gevolgen voor de bedrijfsvoeringskosten die zijn meegenomen in voorliggende ontwerp MJR 2024-2033.

Bedragen x € 1.000, incl inflatie	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Aanpassing MJR - Personeelskosten (met name CAO effect)	2.510	2.585	2.659	2.736	2.814	2.895	2.978	3.064	3.152
Effect contractuele indexeringen	197	203	207	211	215	219	224	228	233
Aanpassing MJR - kosten voldoen aan Wet en Regelgeving	520	536	546	557	568	580	591	603	615
Overige mutaties	500	471	524	489	544	508	565	528	587
Aanpassing MJR - Projecten (instandhouding) met exploitatiegevolgen	104	107	39	39	40	41	42	43	43
Aanpassing MJR - Actualisatie post onvoorzien directeur (0,4%)	64	68	71	61	60	53	56	58	61
Effect op bedrijfsvoeringskosten	3.895	3.971	4.046	4.094	4.242	4.296	4.456	4.524	4.692

Aanpassing MJR – personeelskosten

In vergelijking met de vorige MJR stijgen de personeelskosten in 2024 met afgerond € 2,5 miljoen (ruim 10%). In dit bedrag zijn verschillende mutaties verwerkt. Een groot deel van de stijging (€ 1,8) wordt veroorzaakt door de CAO. In de vorige MJR is rekening gehouden met een CAO stijging van 2% in 2022, 2023 en 2024. De nieuwe CAO afspraken hebben geleid tot een stijging van 3,75% in 2022 en 6,6% in 2023. Voor 2024 wordt nu rekening gehouden met een stijging van 3%.

Voor het toepassen van de Regeling Vervroegde Uittreding (RVU) stijgen de kosten voor voormalig personeel in 2024 met € 0,2 miljoen. Landelijk is in het Pensioenakkoord (2019) afgesproken dat structureel wordt geïnvesteerd in duurzame inzetbaarheid. Enerzijds om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen arbeidsmarktfit blijven en anderzijds om voor werknemers meer mogelijkheden te bieden indien het niet mogelijk is om tot de AOW-leeftijd te blijven werken en zij eerder willen stoppen. Onderdeel hiervan is dat vanaf 1 januari 2021 de tijdelijke maatregel gedeeltelijke vrijstelling van de RVU-heffing (regeling vervroegde uitdiensttreding) is ingesteld. Dit houdt in dat de werkgever met een werknemer afspraken kan maken over eerder stoppen met werken door eenmalig of periodiek uitkeringen te doen, zonder dat er sprake is van RVU-heffing van 52%.

Aanvullend heeft een correctie plaatsgevonden voor sociale lasten (€ 0,1 miljoen) en overwerk (€ 0,1 miljoen). Hiermee wordt de begroting in lijn gebracht met de realisatie. Deze correctie is niet gebaseerd op toekomstige aannames, maar op basis van feitelijke kosten in 2021 en 2022.

Tenslotte wordt de laatste € 0,3 miljoen stijging verklaard door aantal functieherwaarderingen en de uitbreiding van de formatie functioneel beheer met 2 Fte. De opgave om naar procesgericht werken en tot een integrale planning te komen vereisen meer aandacht op de functionele elementen.

Het hebben van functionele beheerders voor de kernprocessen rondom Assets is cruciaal voor de nieuwe manier van procesgericht werken en integrale planning.

Effect contractuele indexeringen

Het effect van indexeringen in 2024 bestaat uit meerdere componenten die grotendeels via separate bestuursvoorstellen zijn voorgelegd. Daarnaast zijn binnen het facilitaire werkgebied diverse contracten waarbij sprake is van bovengemiddelde indexaties, te weten:

- De kosten voor vervoermiddelen (huur en benzine) stijgen met € 68k;
- De schoonmaakkosten stijgen met € 45k;
- De kantinekosten zijn met € 23k gestegen;
- Diverse posten (gasmeters, gereedschap, kleding en automatisering) zijn ook goed voor een toename van € 60k in 2024.

Aanpassing MJR – voldoen aan wet- en regelgeving

NIS2

In de Security Board meeting op 26 januari 2023 is gezamenlijk met WL een presentatie gegeven over de impact van de NIS2 (netwerk- en informatiesystemen). Met NIS2 wordt het toepassingsgebied van de bestaande NIS-richtlijn uitgebreid naar diverse sectoren die belangrijk zijn voor de economie en samenleving. Deze worden verplicht om meer maatregelen te nemen om cyberbeveiligingsrisico's te beheersen. Zo moeten ze aan strengere beveiligings- en rapportagevereisten voldoen. De sector afvalwater wordt expliciet benoemd.

De NIS2 wetgeving wordt komend jaar verder uitgewerkt en omgezet naar Nederlandse wetgeving. De verwachting is dat deze in het 4^e kwartaal 2024 van kracht wordt. Deze wetgeving is een complementair stuk op de BIO/AVG en heeft veel raakvlakken met dit onderwerp. Op dit moment wordt hard gewerkt om bij laatstgenoemde te groeien naar een hoger niveau.

Het is moeilijk om een inschatting te geven welke aanvullende middelen noodzakelijk zijn om te voldoen aan de NIS2. De wetgeving wordt pas in de komende periode beschreven en dan is pas duidelijk wat exact verwacht wordt. Vooralsnog wordt uitgegaan van een extra structurele kostenpost van € 0,2 miljoen.

Wet Banenafpraak

De Wet banenafpraak is ingegaan op 1 april 2015 en legt alle werkgevers de verplichting op om mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt aan een baan te helpen. Met deze wet is de quotumheffing geïntroduceerd waarmee "reguliere" werkgevers gestimuleerd worden om meer mensen met een arbeidsbeperking, de zogenaamde participatie-medewerkers (lichamelijk, psychische, verstandelijke beperking), in dienst te nemen. De Wet Banenafpraak houdt in dat een percentage van het totaal aantal verloonde uren aan banen voor participatie-medewerkers gecreëerd moet worden. Conform afgesproken beleid bedraagt het aantal banen waar WBL in 2024 aan dient te voldoen 6.

De huidige begroting van € 102k is onvoldoende om aan dit beleid te voldoen. Omdat het binnen WBL niet mogelijk is om mensen met een arbeidsbeperking in te zetten op reguliere vacatures. Willen wij aan het beleid voldoen dan zullen wij deze medewerkers boven formatief moeten aannemen. Gezien het grote belang om hieraan te voldoen, rekening houdend met eventueel imagoschade als wij hier niet aan voldoen, is extra budget noodzakelijk.

In de MJR wordt rekening gehouden met een verhoging van € 115k welke noodzakelijk is om aan de doelstelling van de Wet Banenafpraak te kunnen voldoen.

Aanpassing MJR – stijging ICT kosten cloud oplossingen

Als gevolg van een recente uitspraak van de Commissie BBV aangaande de langlopende discussie betreffende verantwoordende kosten van cloud-software, heeft WBL in 2022 een zestal projecten moeten verschuiven van investering naar exploitatie. Dit betreft echter geen éénmalige wijziging, maar een structurele. Vanaf nu zullen ICT projecten, waarbij gebruik wordt gemaakt van een cloud oplossing, in de exploitatie verantwoord moeten worden. In de huidige begroting is hier geen rekening mee gehouden. De rol van ICT wordt steeds groter en om de gewenste doorontwikkelingen op dit vlak te borgen, wordt in de MJR een post van € 0,3 miljoen voor dit soort projecten opgevoerd. Het betreft een aanpassing die leidt tot een kostenverschuiving in de tijd en niet tot een absolute kostenstijging.

Aanpassing MJR – Overige mutaties

Bijdrage Waterschapshuis SE tooling (€ 89k)

Het Bestuur van WL (06-07-2022) heeft ingestemd met de ontwerp begroting van Het Waterschapshuis. Daarbij is bepaald dat de kosten voor SE-tooling niet door WL, maar door WBL gedragen moeten worden. Voor 2023 zijn deze kosten niet voorzien. Middels deze mutatie worden deze kosten opgenomen in de MJR 2024.

Extra budget 2024 Advies en Control ten behoeve van inflatie en nieuwe ontwikkelingen (322k)

De kosten voor het 2-jaarlijks periodiek medisch onderzoek waren niet begroot. Dit betekent in de even jaren (startend in 2024) een toename van € 40k. Het thema integriteit krijgt meer aandacht en WBL gaat haar medewerkers hier verder in opleiden (effect € 30k). De kosten voor de certificering van de CO2 prestatieladder waren nog niet begroot (€ 10k) en als gevolg van het outsourcen van de salarisadministratie stijgen de kosten met € 30k. Verder is de collectieve inkomensverzekering opnieuw aanbesteed. De hogere premie in combinatie met meer eigen personeel (hogere loonsom) maken dat de kosten voor deze verzekering zijn toegenomen met € 30k. In het kader van talentontwikkeling, waarbij nauw zal worden samengewerkt met WL, is extra budget nodig (€ 150k). Dit moet zorgen voor een doorontwikkeling van het aanwezige talent en daarmee ook zorgen voor een grotere binding. Dit kan wervingskosten in de toekomst voorkomen. Tenslotte is in het kader van 'employer branding' extra budget (20k) nodig om WBL beter te positioneren als aantrekkelijke werkgever.

Heffing Team Noord - Smakt en Waldfeucht (€ 20k)

Bij beide buitengebieden wordt een deel van het effluent afgevoerd en gezuiverd door andere waterschappen. De kosten die hiervoor waren opgenomen in de MJR zijn niet toereikend.

Functioneel Beheer (€ 40k)

Gekoppeld aan de formatie uitbreiding (2 FTE) voor functioneel beheer zijn ook additionele advieskosten nodig.

Vervallen pacht buffer Maastricht (€ 27k)

In de MJR zijn ten onrechte pachtopbrengsten begroot voor een in 2021 verkochte buffer in Maastricht.

Aanpassing MJR - Projecten (instandhouding) met exploitatiegevolgen

Er zijn 5 projecten die naast afschrijvingskosten ook exploitatiegevolgen hebben. De projecten FP&A en E-HRM veroorzaken een stijging van ruim € 80k en dit heeft betrekking op toegenomen onderhoudskosten automatisering. Als gevolg van de projecten vervangen tijdelijke biogas fakkel RWZI Venray en meetapparatuur rioolgemalen stijgt het elektrisch- en mechanisch onderhoud met € 20k.

Aanpassing MJR - Actualisatie post onvoorzien directeur

De post onvoorzien directeur is gerelateerd aan de begrote lasten (0,4%) en varieert mee met de totale lastenontwikkeling.

Bijlage 4: Gedetailleerde MJR 2024-2029

WBL - TOTAAL (alle bedragen inclusief inflatie)									
Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Rekening 2022	Begroot 2023 Primitief	mutatie	Begroot 2024	Meerjarenraming				
					2025	2026	2027	2028	2029
LASTEN									
Externe rentelasten	3.446	3.375	460	3.835	3.915	4.031	4.715	5.402	6.050
Interne rentelasten	4	10		10	10	10	10	10	10
Afschrijving	26.678	27.316	-1.581	25.735	26.370	25.735	26.431	27.039	28.208
Totaal kapitaallasten	30.128	30.701	-1.121	29.580	30.296	29.776	31.155	32.451	34.268
Salarissen	15.018	15.960	2.109	18.069	18.612	19.163	19.732	20.318	20.921
Sociale lasten	4.229	4.472	645	5.116	5.270	5.428	5.591	5.758	5.931
Overige personeelslasten	951	1.111	291	1.402	1.401	1.473	1.458	1.532	1.517
Personeel van derden	2.234	1.262	-319	943	971	913	931	950	965
Voormalig personeel en bestuur	156	246	218	464	478	488	497	507	517
Pers.kosten toe-/doorberekend		0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal personeelslasten	22.589	23.051	2.944	25.995	26.732	27.465	28.209	29.066	29.851
Duurzame gebruiksgoederen	481	701	-63	639	658	783	806	698	831
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	4.398	4.231	1.942	6.174	6.360	6.487	6.618	6.751	6.876
Energie	8.735	12.439	4.510	16.948	17.457	17.806	18.163	18.526	18.896
Huren en rechten	393	128	178	306	306	312	319	325	324
Verzekeringen	237	228	29	257	265	270	275	281	286
Belastingen	1.014	1.140	72	1.212	1.249	1.273	1.299	1.325	1.351
Onderhoud door derden	11.599	11.528	221	11.749	11.032	11.074	11.187	11.300	11.493
Overige diensten door derden	13.766	13.329	8.895	22.224	22.542	23.010	20.277	20.480	20.697
Materiaal/km toe-/doorberekend								0	
Totaal goederen en diensten van derden	40.625	43.724	15.785	59.509	59.867	61.016	58.944	59.686	60.755
Bijdrage aan bedrijven	34								
Bijdragen aan overheden	51	75	3	78	80	82	83	85	87
Bijdragen aan overigen	36								
Totaal bijdragen aan derden	121	75	3	78	80	82	83	85	87
Toevoegingen aan voorzieningen									
Onvoorzien		392	76	467	480	488	491	507	524
Totaal toevoegingen aan voorzieningen		392	76	467	480	488	491	507	524
TOTAAL LASTEN	93.463	97.942	17.686	115.628	117.455	118.826	118.882	121.795	125.485
BATEN									
Financiële baten	49	10		10	10	10	10	10	10
Personeelsbaten	152								
Goederen en diensten aan derden	4.397	3.084	45	3.130	3.219	3.280	3.343	3.407	3.472
Bijdrage van derden	-159	628	-628						
Interne verrekeningen									
Geactiveerde personele lasten	2.068	2.093	134	2.227	2.345	2.453	2.586	2.638	2.747
Geactiveerde lasten: bouwrente	147	130		130	130	130	130	130	130
Onttrekking aan voorziening									
Resultaat deelnemingen	-620								
TOTAAL BATEN	6.034	5.945	-448	5.497	5.704	5.874	6.070	6.185	6.359
NETTO KOSTEN	87.428	91.997	18.134	110.131	111.751	112.952	112.813	115.610	119.125
netto Kapitaallasten	29.932	30.561	-1.121	29.440	30.156	29.636	31.015	32.311	34.128
netto kosten Bedrijfvoering	57.496	61.436	19.255	80.691	81.595	83.316	81.797	83.299	84.997
Bijdrage WATERSCHAP	79.984	91.997	18.134	110.131	111.751	112.952	112.813	115.610	119.125
EXPLOITATIE-SALDO	-7.444								
PERSONEEL									
Aantal formatieplaatsen (fte's)	227,0	229,0	4,0	233,0	233,0	233,0	233,0	233,0	233,0